

Utmaningar och möjligheter i kommunernas arbete med hållbar konsumtion

SEI policy brief Mars 2020

Katarina Axelsson

Karin André

Elena Dawkins

Aina Virginia Bituin Eriksson

Rekommendationer för hållbar konsumtion på lokal nivå

- **Kommunerna bör etablera systematiska uppföljningar och analyser av samtliga inköp och investeringar**
- **De lokala politikerna behöver prioritera upp arbetet med hållbar konsumtion och öka sin förståelse för kommunernas möjligheter att bidra till en hållbar samhällsutveckling**
- **Regeringen bör ge länsstyrelsen i uppdrag att koordinera kommunernas arbete med hållbar konsumtion för att möjliggöra effektivare kunskapsutbyten och samordningsvinster**

Mot bakgrund av de senaste årens miljöarbete - de fördjupade utvärderingarna av miljömålen (t.ex. Naturvårdsverket 2019) samt diskussionerna kring Parisavtalet, Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen - läggs nu ett allt större fokus bland landets kommuner på att skapa förutsättningar för ett långsiktigt hållbart samhälle. I det arbetet spelar hållbar konsumtion en central roll, något som även den nationella strategin för hållbar konsumtion (Regeringen 2016) och generationsmålet (Naturvårdsverket 2019) vittnar om.

Sverige ligger i framkant vad gäller styrmedel och åtgärder för hållbar konsumtion. Samtidigt ligger Sveriges klimatfotavtryck fortfarande på en väldigt hög nivå. Ska Sverige lyckas minska de konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser är det därför viktigt att vi förstår vad det är som driver på utsläppen.

Under hösten 2018 genomförde Stockholm Environment Institute (SEI) en enkätundersökning bland landets kommuner för att bättre förstå hur de arbetar med hållbar konsumtion, vilka utmaningar och behov de har identifierat i detta arbete samt vad som utgör viktiga drivkrafter i deras arbete (Axelsson m.fl. 2019). Efter en sammanfattande analys av enkätsvaren har Stockholm Environment Institute formulerat tre rekommendationer för hur kommunernas arbete med hållbar konsumtion kan stärkas.

Enkäten var webbaserad och vände sig till tjänstepersoner på Sveriges samtliga 290 kommuner. Totalt inkom svar från 119 kommuner, vilket innebär en svarsfrekvens på drygt 40 procent.

IMAGE (ABOVE): © OLASER / GETTY

FORSKNINGSPROJEKTET UNLOCK

SEI bedriver sedan år 2016 forskningsprojektet Unlock – Drivkrafter för hållbar konsumtion med finansiering från Naturvårdsverket.

Projektets syfte är att identifiera och analysera möjligheter och hinder för en hållbar konsumtion på lokal nivå med utgångspunkt i tre fokusområden:

Drivkrafter och förutsättningar i arbetet med hållbar konsumtion

Styrmedel och andra verktyg för att minska konsumtionens miljö- och klimatpåverkan

Indikatorer för att mäta och följa upp utvecklingen mot hållbar konsumtion

Läs mer: <http://sei.org/unlock-svenska>

Vilken roll har kommunerna i arbetet med att främja hållbar konsumtion?

De svenska hushållen står för ungefär 60 procent av Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp medan offentlig sektor och investeringar står för de resterande 40 procenten (Naturvårdsverket 2020). Om Sverige ska lyckas nå de långsiktiga målsättningar som fastställts för klimatet och som ligger i linje med Sveriges klimatmål om nettonollutsläpp till 2045 (Regeringskansliet 2017) och generationsmålet, är det viktigt att även offentlig sektor ser över sin konsumtion och analyserar vad som kan göras för att minska de utsläpp och den resursförbrukning som de själva ansvarar för. Kommunerna har här en viktig roll att spela som ansvariga för en stor andel av den offentliga konsumtionen.

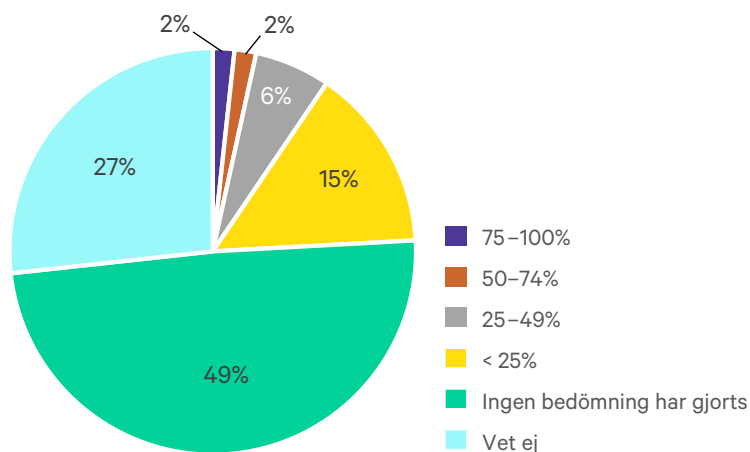
Utöver det arbete kommunerna kan göra för att främja hållbar konsumtion inom den egna verksamheten, finns det även åtgärder kommunerna kan vidta för att främja hållbar konsumtion bland hushåll, företag och organisationer verksamma inom den egna kommunen. Framför allt gäller det arbetet med översiktsplaner, som påverkar bebyggelse och transportmönster, men även exempelvis avfallshanteringen, skolundervisningen, utbudet av kultur och fritidsaktiviteter samt olika informationsinsatser.

Hur jobbar kommunerna med hållbar konsumtion idag?

Enkätens resultat visar att många kommuner idag arbetar aktivt med hållbar konsumtion, har hög medvetenhet och ambition samt har vidtagit ett stort antal åtgärder för att främja hållbar konsumtion. Andra kommuner har inte kommit lika långt. Närmare 60 procent av kommunerna arbetar systematiskt med hållbar konsumtion i den egna verksamheten, medan endast omkring 30 procent arbetar för att främja hållbar konsumtion bland hushållen. En mindre andel arbetar också för att främja hållbar konsumtion bland företag och organisationer. Resultatet är förväntat eftersom kommunerna inte har någon rådighet annat än över sin egen konsumtion. Det vore dock önskvärt att kommunerna etablerade ett mer systematiskt arbete för att främja hållbar konsumtion också gentemot andra aktörer.

Enkätresultaten visar också tydligt att en majoritet av kommunerna inte följer upp konsumtionen inom de egna verksamheterna alls och att mindre än hälften har gjort bedömningar av hur stor miljö- eller klimatpåverkan den egna kommunens inköp har (se figur 1). Det här innebär att kommunernas förståelse för den egna konsumtionens miljöpåverkan är begränsad.

Figur 1. Andel av kommunerna som bedömt inköpsens miljö- eller klimatpåverkan i olika utsträckning (i procent).

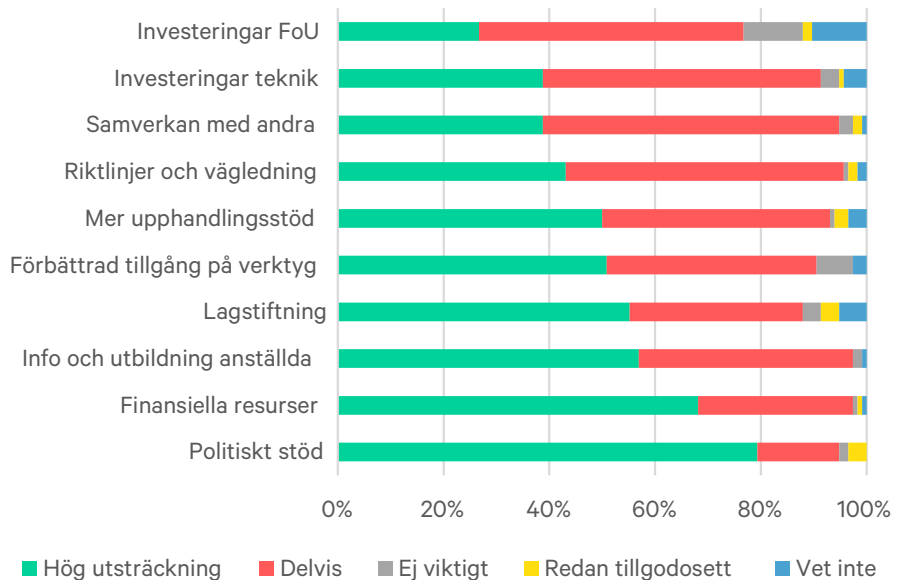

Runt 40 procent av kommunerna har eller är på väg att etablera ett konsumtionsbaserat hållbarhetsmål. De viktigaste aktörerna för att driva kommunernas arbete med hållbar konsumtion uppges vara tjänstepersonerna i den egna förvaltningen och de lokala politikerna.

Vad behöver kommunerna för att vidareutveckla arbetet med hållbar konsumtion?

Sammantaget ger de tjänstepersoner som besvarade enkäten uttryck för att de har stort behov av både ökat politiskt stöd och mer resurser av olika slag (finansiella, kompetensmässiga, etc.) för att på allvar kunna inleda, eller fortsätta utveckla, arbetet med att främja hållbar konsumtion. En mer stödjande lagstiftning efterfrågas också (se figur 2).

Figur 2. Stöd och resurser som är viktiga för kommunens möjligheter att inleda eller fortsätta utveckla sitt arbete med hållbar konsumtion.

Kommunerna pekar också på att det finns ett stort behov av verktyg och metoder för att bättre kunna samla in och bearbeta data om sina verksamheter och sin konsumtion samt för att kunna följa upp fastställda mål. Ekonomiska motiv framträder som den viktigaste drivkraften för kommunernas arbete med hållbar konsumtion, följt av nationella riktlinjer och styrmedel.

Rapportens rekommendationer

Sammantaget visar enkätundersökningen att kommunerna har hunnit olika långt i sitt arbete med hållbar konsumtion och att det finns stora behov av olika typer av stöd för att lättare kunna avancera arbetet. Det som framför allt efterfrågas är mer politiskt stöd, följt av resurser av olika slag (finansiella, kompetensmässiga etc.). En stor andel av kommunerna följer inte upp miljöpåverkan från de egna verksamheterna och den egna upphandlingen, något som oftast förklaras med resursbrist. Förutom behovet av mer tid och kompetens visar studien att över hälften av kommunerna även efterlyser stödjande lagstiftning. Mot denna bakgrund och dessa slutsatser vill vi särskilt lyfta fram följande rekommendationer:

Published by

Stockholm Environment Institute
Linnégatan 87D, Box 24218
104 51 Stockholm, Sweden
Tel: +46 8 30 80 44

Author contact

katarina.axelsson@sei.org
karin.andre@sei.org

Media contact

ylva.rylander@sei.org

Visit us: sei.org

Twitter: [@SEIresearch](https://twitter.com/SEIresearch)
[@SEIclimate](https://twitter.com/SEIclimate)

Stockholm Environment Institute is an international non-profit research and policy organization that tackles environment and development challenges. We connect science and decision-making to develop solutions for a sustainable future for all.

Our approach is highly collaborative: stakeholder involvement is at the heart of our efforts to build capacity, strengthen institutions, and equip partners for the long term.

Our work spans climate, water, air, and land-use issues, and integrates evidence and perspectives on governance, the economy, gender and human health.

Across our eight centres in Europe, Asia, Africa and the Americas, we engage with policy processes, development action and business practice throughout the world.

- **Kommunerna bör etablera systematiska uppföljningar och analyser av samtliga inköp och investeringar**

Som framgått av enkätresultaten är det flera konsumtionsområden som inte följs upp av kommunerna och som de följaktligen har begränsad kontroll över. Tillgång till information om vilka konsumtionsområden och verksamheter som har störst miljöbelastning är en förutsättning för att kommunen ska kunna identifiera möjliga vägar framåt och kunna minska sin miljöpåverkan. Kommunerna bör verka för att etablera systematiska uppföljningar och analyser av samtliga inköp och investeringar för att sedan, i nästa steg, beräkna kommunens totala miljö- och klimatbelastning och vidta smarta åtgärder för att minska densamma.

- **De lokala politikerna behöver prioritera upp arbetet med hållbar konsumtion och öka sin förståelse för kommunernas möjligheter att bidra till en hållbar samhällsutveckling**

De tjänstepersoner som besvarade enkäten pekar i flera frågor på vikten av att känna stöd från de lokala politikerna och att detta ofta saknas. Lokalpolitikerna behöver öka sin förståelse för vad hållbar samhällsutveckling innebär och prioritera upp arbetet med hållbar konsumtion. Detta är grundläggande för om Sveriges långsiktiga ambitioner på miljöområdet ska kunna nås.

- **Regeringen bör ge länsstyrelsen i uppdrag att koordinera kommunernas arbete med hållbar konsumtion för att möjliggöra effektivare kunskapsutbyten och samordningsvinster**

Om Sveriges ambitioner kring de långsiktiga målsättningar som etablerats på miljöområdet ska kunna nås behöver stora delar av samhället ställa om. I det arbetet är det viktigt att Sverige hittar breda samhällslösningar som involverar samtliga kommuner.

Kommunerna pekar på stora behov av finansiella och kompetensmässiga resurser för sitt arbete med hållbar konsumtion. Det är inte effektivt att varje kommun arbetar på egen hand med att identifiera lösningar för en hållbar samhällsutveckling.

Vikten av nationella riktlinjer och styrmedel, av samarbete och engagemang mellan olika aktörer liksom behovet av stöd när det gäller upphandling och uppföljning, är också något som återkommer i enkätsvaren. Det framstår som angeläget att regering, myndigheter och länsstyrelser samverkar för att få till ett mer samordnat lärande mellan landets kommuner och även utvecklar tydligare riktlinjer och vägledningar för att stärka kommunernas arbete med hållbar konsumtion.

Ett sådant stöd skulle med fördel kunna koordineras av länsstyrelsen och fungera som ett ramverk för kommunernas arbete med hållbar konsumtion, där även gemensamma målbilder och visioner kan formuleras.

Läs gärna rapporten i fulltext: <https://www.sei.org/publications/utmaningar-mojligheter-kommunernas-arbete-hallbar-konsumtion/>
